

P.C. Francis:

+++++
A NEMZETI KÖNYVTÁR SZEREPE
A KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK
KORSZERŰSÍTÉSÉBEN
+++++

A szerző - aki a British Museumkönyvtárának igazgatója - az ASLIB 33. évi konferenciáját megnyitó elnöki előadásának bevezető részében rámutatott arra, hogy a most virradó új korszakban egészen más szerep vár a nagykönyvtárakra, mint amelyet eddig betöltöttek. "A háború folyamán és a háború utáni példa nélkül álló természettudományos és műszaki fejlődés idején kitűnt az, hogy a könyvtárak többé nem pusztán raktárak, ahol a tudásanyag passzívan arra vár, talán majd ráakadnak az olvasók, hanem a gondolkodás fejlesztésének és az irányelvek kialakításának aktív eszközei."... "A könyvtárak által nyújtható szolgáltatásoknak tehát a jövőben élettel teljesebbeknek, pozitívabbaknak kell lenniük..." Előadásában ezért assal a kérdéssel foglalkozik: milyen mértékben kell a könyvtáraknak módosítaniuk működésük irányelveit s hogyan lehetne a nagykönyvtárakat a könyvtári és dokumentációs szolgálat keretébe beleilleszteni.

"Ezt a két szót: könyvtár és dokumentáció, szándékosan párosítom egymással. Sok vita folyt már ezeknek a szavaknak jelentéséről, és arról a fogalomkőről, amelyet feldölelnek. Ugyancsak sokat vitáztak a könyvtáros és a dokumentátor egymáshoz viszonyított fontosságáról. Talán éppen ennek a vitának lett az eredménye, hogy jobban ráterelődött a figyelem a munkának arra a fajtájára és sajátosságaira, amelyet a dokumentáció forrásainak gondozóitól követelnek, mint egyébként történt volna. Bizom benne, hogy egyszer majd lehetővé válik véget vetni annak a vetélkedésnek, amelyet ezt a vita felidézett. A magam részéről bizonyos vagyok benne, hogy a könyvtárosnak, ha munkáját jól akarja elvégezni, a lehető legnagyobb mértékben szakembernek kell lennie, és hogy azonos feltételek között,

a specializáltabb tudással rendelkező könyvtáros lesz képes jobban kielégíteni olvasói szükségleteit. Az is igaz, hogy a könyvtárosok által kidolgozott eljárások és módszerek a dokumentációval foglalkozó szakemberek számára is éppoly hasznosnak bizonyultak. A magam részéről a különbségtételt a kettő között általában értelmetlennek találom, ámbar bizonyára valamennyien egyetértünk abban hogy a könyvtári és dokumentációs munkának vannak fejlődési fokozatai és hogy mind a könyvtárosnak, mind a dokumentátornak állandóan törekednie kell szakértelme fejlesztésére. Bizom benne: egyik reggel arra fogunk ébredni, hogy a tökéletes szakkönyvtáros és a tökéletes dokumentátor tulajdonképpen egy és ugyanaz a személy."

Példaképpen felhossa a szerző, mennyire elmaradt fejlődésében a British Museum is. Új épület hiányában nem tudtak benne gondoskodni többek között külön folyóirat-olvasóteremről, zenei-olvasóteremről, katalógus-helyiségről, majd így folytatja:

Mi az akadálya a nagykönyvtárak kihasználásának?

"Szilárdan meg vagyok győződve róla, hogy az olyan könyvtárak tökéletes kihasználásának útjában, mint amilyen a British Museum, a Library of Congress és a Bibliothèque Nationale, a legnagyobb akadály a gyűjtemények puszta méreteiben rejlik. Régebben azt szokták mondani a jó könyvtárosról, hogy a polcokon levő minden könyvet ismer, és hogy az őrizetére bízott irodalomban ő a legjobb utmutató. Ezt az eszményképet a szakkönyvtárakban dolgozó könyvtárosok remélhetőleg továbbra is fenntartják. Szerencsésnek kell éreznük magukat, hogy lehetőségük van valamennyi őrizetükre bízott könyv megismerésére és tartalmuknak az olvasókkal való megvitatására. A nagy, általános gyűjtőkörű könyvtárak esetében azonban, különösen ha - mint a British Museum gyűjteményel - 5-6 millió könyvvel rendelkeznek, a könyvtárostól már nem lehet megkövetelni, hogy a gondjaira bízott könyveket egytől-egyik ismerje. Ez azért sajnálatos, mivel véleményem szerint két nem kívánatos következménnyel is jár. Először is megrendíti a könyvtárhoz vetett bizalmat; a könyvtáros már nem mestere mindannak, amit ellenőrzése alatt tart, már nem mondható el róla: "Keresd meg X könyvtárost, ismeri valamennyi könyvet a könyvtárban, majd ő tanácsot ad, melyiket használd." Másrészt a rendelkezésére álló anyag tömege a könyvtár használóját is szinte agyonnyomja. Ha gondosan szerkesztett utmutatók, vagy más olyan eszközök nem állnak rendelkezésére, amelyek segítségével a gyűjtemények kezelhetővé tehetőek, akkor az olvasó zavarba jön és könnyen feladja a küzdelmet; inkább más könyvtárhoz fordul, olyanhoz, amelyről feltételezi, hogy benne könnyebben eligazodhatik az őt érdeklő irodalomban.

Muzeális könyvtárak legyenek-e tehát a nagykönyvtárak?

Az ilyenfajta megfontolások, ha a nagy, általános gyűjtőkörű könyvtárak problémáival foglalkozó felfogások között egyeduralomra jutnának, az ilyen könyvtárak megszűnését jelentenék; ebben az esetben is csak könyvmuzeumok maradnának, amelyekben csak a múlt tanulmányozható, a jelen pedig ki van rekesztve belőlük. Ha valaki végigvinné ezt az okfejtést, kitűnnék, hogy a nagy könyvtárak számára nem kívánatos a most megjelent új könyvek megvásárlásával foglalkozni, ehelyett meg kell várni, míg más könyvtárak kivonják őket a használatból

és egyszerűen csak az elavult könyvek raktározásával kell törődniük. Ez azonban nyilvánvalóan lehetetlen felfogás; az ilyen rendszer csak szervezetlen és véletlenszerű könyvgyűjteményt eredményezhetne. Ezért a nagykönyvtárak igenis folytatják a modern könyvek vásárlását, és sok egyéb módon is gyarapítják állományukat, változatosabb módszerekkel és nagyobb számban, mint az ország bármely más könyvtára.

Decentralizációra, a gyűjtemények tagolására kell törekedni!

A nagykönyvtárak működésével kapcsolatos tetemes költségre és nagy adminisztratív munkára való tekintettel szükség van tehát arra, hogy megvizsgáljuk, milyen eszközök használhatók fel a gyűjtemények teljes kihasználásának biztosítása érdekében. Ezen a téren véleményem szerint a szakkönyvtárak által végzett munka hasznos útmutatással szolgálhat. A szakkönyvtárak általában - az általános gyűjtőkörű nemzeti könyvtárak által gondozott területtel összehasonlítva - kis, sőt parányi szakterülettel foglalkoznak. Könyvtárosaik ismerik a gondjaikra bízott anyagot, az olvasó pedig bizalommal közeledik hozzájuk, azzal a biztos tudattal, hogy gyorsan és kényelmesen megtalálja, amit akar. Vajon lehetséges-e ezt az elvet megvalósítani a nagykönyvtárak esetében is? Lehetséges-e munkájukat annyira decentralizálni, hogy állományuk a közönség számára gyorsan hozzáférhetővé válják és ezzel mind a könyvtáros, mind a használó visszanyerje a bizalom érzését; Természetesen neveltséges volna azt javasolnunk mindazon tudományos szak számára külön-külön osztályt állítson fel a Múzeum, amelyből állománya összetevődik. Lehetetlen dolog lenne tehát ilyen nagyfokú specializálást végrehajtani; viszont abban is biztos vagyok, hogy sokat lehetne tenni a gyűjteményeknek bizonyos számú szak szerinti tagolása révén. Ezek mindegyikének meg lehetne a külön személyzete, saját katalógusa, saját olvasóterme és segédkönyvtára. Személy szerint a decentralizációt tartom az egyetlen utnak, amelyen haladva a nagy gyűjtemények ismét a maguk gazdáivá válhatnak. Nem szabad elfelejtkeznünk arról sem, hogy ha mindjárt az állományt tiz ilyen osztályra osztanók is fel, még akkor is egy-egy csoport átlag félmillió könyvből állna, ami azt hiszem - az oxfordit, a cambridgeit és a londonit kivéve - kétszerese akár-melyik egyetemi könyvtár állományának. A könyvtári gondolkodás hajlamos a konzervativizmusra és a fukarságra. Szívünk mélyén valamennyien hajlamosak vagyunk rá, hogy a könyvtárat fényüzésnek tekintsük, amely csak szórakozásra és élvezetre szolgál. Holott a könyvtár fontos nemzeti vagyontárgy; kötelességünk tehát gondoskodni róla, hogy tökéletesen kihasználható legyen.

A szakkönyvtárakra továbbra is szükség van.

Természetesen nem szabad arra gondolnunk: az ennek a javaslatnak rejtett célja, hogy megszüntesse a szakkönyvtárakat, illetve elfoglalja helyüket. A szakkönyvtárak csak akkor valósíthatják meg teljes mértékben céljukat, ha bizonyos szakterülettel behatóan foglalkoznak, képesek felbecsülni és kielégíteni ismert személyek napi szükségleteit és ha a nagyterjedelmű nemzeti gyűjtemények támogatják őket. A szakkönyvtár tevékenysége szerintem tehát általában a tájékoztatási anyag aktív, kezdeményező jellegű felhasználásából áll. Mindig ez volt a szakkönyvtár munkájának az a jellemző vonása, amely reám a legnagyobb hatást tette. Szeretném, ha ezt a módszert a nagy nemzeti könyvtárak elkülönített rész-

legei is átvénnék, de természetesen másképpen alkalmaznák. Tevékenységük nyilván szélesebb területre fog kiterjedni és nem lesznek majd képesek előre kitárlálni X vagy Y olvasó szükségletét, viszont meg fogják kísérelni, hogy bizonyos nagyobb tudományterületeken jólrendezett, mindenre kiterjedő anyagot bocsássanak a kutatók rendelkezésére.

Ebből az következik, hogy ha lehetséges lenne a könyvtári szolgáltatások ilyenfajta felosztását megszervezni olyan könyvtárban, mint amilyen a British Museum Könyvtára, akkor az egyes részlegek könyvtárosainak tudomással kellene bírniok arról a munkáról, amelyet más könyvtárakban végeznek, beleértve természetesen az illető szakterület szakkönyvtárait is. Remélem, nincs már messze az az idő, amikor a British Museum Könyvtárának munkatársai képesek lesznek rá, hogy komoly szerepet játszanak az ilyen jellegű könyvtári tevékenység összehangolásában.

Természettudományi és műszaki szakkönyvtárak alapítása.

Az általános gyűjtőkör eszméje ugyancsak olyan dolog, amelyet a mai fejlődés és a korszerű követelmények fényében felül kell vizsgálni. A nemzeti könyvtár eszményképét szerintem kiváló elődünk, Antonio Panizzi teremtette meg. A British Museum elé tűzött célja az volt: olyan könyvtárat bocsásson a szegény kutatók rendelkezésére, melyben - az illető országon kívül - minden ország irodalmának legjava megtalálható.

Hozzá kell tennünk azonban, hogy amikor a British Museum kifejlesztésének ezt a tervét lefektették, a könyvtári elgondolások egészen mások voltak, mint ma. Akkoriban a könyvtár - hogy úgy mondjam - humanista laboratórium volt, a természettudósok számára pedig kulcs a mult ismeretéhez, amelyre gondolataik továbbfejlesztése céljából támaszkodtak. Nem használták a könyvtárat annyian a kurrens irodalom olvasására sem. Több, mint valószínű, hogy minden neves tudós otthon, vagy más, számára hozzáférhető helyen, például a klubjában, megtalálta mindazt a kurrens irodalmat, amelyre szüksége volt. Csak ujabban jelentkezett a természettudományi kutatómunka ütemének olyan nagymérvű felgyorsulása, hogy a periodikák, beszámolók, kivonatok stb. nagy gyűjteményeihez való gyors hozzáférés is fontossá vált. Tagadhatatlan, hogy ebben a tekintetben a nagy általános gyűjtőkörű könyvtárak lassunak bizonyultak a folyamatos szükségletek felismerésében és nagyon lemaradtak a velük szemben támasztott kívánalmak mögött. Szemléletmódjuk tekintetében tulajdonképpen humanista jellegűek, ezért elkerülhetetlen, hogy ahol a természettudományról és a műszaki tudományokról van szó, ott mindig hátul kullognak a könyvtári szolgáltatásokat illetően; munkatársaik legnagyobb része járatlan is azokban a tudományágakban, amelyekkel a természettudósok és műszaki szakemberek foglalkoznak. Különleges szakértelemmel rendelkező természettudományos képzettségű személyzet alkalmazásának gondolatát valójában csak ujabban méltányolják. Az így keletkezett légüres teret ezeken a könyvtárakon kívül álló eszközökkel töltötték ki. Így számos olyan természettudományi és műszaki szakkönyvtár keletkezett, amely nemzeti könyvtárra tartozó feladatokat lát el. Angliában a Science Library gyarapodása, különösen BRADFORD és LANCASTER-JONES alatt, világosan megmutatta, mit lehet tenni a természettudomány és a technika azon területein, amelyeket a British Museum érintetlenül hagyott. Sajnos, ennek a két embernek tervei és erőfeszítései - megfelelő hely,

pénzügyi alap és, azt hiszem, a megfelelő hivatalos támogatás hiánya következtében - kárba veszttek. Ennek ellenére munkájuk bátor kísérletnek számít, mivel a használók olyan egyre fontosabbá váló körnek kívántak anyagot nyújtani, amelynek szükségleteit a meglévő nemzeti könyvtárak nem vették figyelembe. Az utóbbi években, szünettel hivatalos helyesléssel, új kísérletet tettek ennek a problémának megoldására és a természettudósok és műszaki szakemberek részéről jelentkező igényeknek megfelelő szolgáltatásokkal való kielégítésére. Hivatalosan is jóváhagyták már azt a javaslatot, hogy a Szabadalmi Hivatal jelenlegi könyvtárát /Patent Office Library/ új Nemzeti Természettudományi és Műszaki Praesens Könyvtárrá /National Reference Library of Science and Technology/ alakítsák. Hasonlóképpen új Nemzeti Természettudományi és Műszaki Kölcsönkönyvtárat /National Lending Library for Science and Technology/ kezdtek kiépíteni a Természettudományi és Ipari Kutatás Osztályának /Department of Scientific and Industrial Research/ támogatásával. Ennek a két könyvtárnak megtervezése és kialakítása lesz a könyvtári tervező munka legjelentősebb megnyilatkozása az elkövetkező öt-tíz évben. Minden okunk megvan annak feltételezésére, hogy mindkettőt helyes irányban fogják majd kialakítani és azt is reméljük, hogy fejlődésük is kiemelkedő lesz.

Tulajdonképpen specializált szakkönyvtárak létrehozása azonban nem oldja meg azt a problémát, amellyel most foglalkozni kívánok. A természettudományok és műszaki tudományok esetében ugyan lehet ezzel érvelni, hogy igazán sürgős szükség van általános jellegű szolgálatra. Azt is fel lehet hozni a "természettudomány és műszaki tudomány" kifejezéssel jelölt tudománycsoport eléggé körülhatárolt ahhoz, hogy elválasztható legyen az általános gyűjtőkörű nemzeti könyvtártól. Felhozható továbbá, hogy a könyvtári szolgáltatásnak az a fajtája, amely az ilyen szakba tartozó könyvekkel kapcsolatos, eltér attól a munkától, amelyet a nemzeti könyvtárak általában, esetünkben pedig a British Museum végez, és sürgősebb is annál. Az azonban szintén nyilvánvaló, hogy ha egyszer az egyes szakok számára szolgáló külön intézmények kialakítása megindult, akkor bizony nagyon könnyen más területre is átcsaphat a mozgalom. S bár bízom a most meginduló tervekben, mégis sajnálkoznom kell a felett, amiért nem találtak lehetőséget arra, hogy az új természettudományi praesens könyvtárat szoros kapcsolatba hozzák a British Museummal.

Könyvtárközi együttműködésre van szükség.

A könyvtári célokra szánt pénzüsszeg csaknem minden országban, kivéve talán az Egyesült Államokat, nevétségesen kicsi. Ezért nagyon fontos, hogy a rendelkezésre álló fedezetet ésszerűen költsük el, úgy hogy vele a legnagyobb eredményt biztosítsuk. Könnyű belátnunk, hogy több nagy szakkönyvtár életrehívása esetén, a könyvtárfejlesztés céljából rendelkezésre álló eszközök az adminisztratív munkák, a határterületek anyagának megkészszerződése következtében - nem is szólva a fontosabb segédkönyvek megkettőződéséről - veszendőbe mennek. Szeretném hangsúlyozni, hogy nem vagyok a könyvek példányainak megkettőzése, megháromszorozása, megnégyeszerzése, ötszörözése vagy akár milyen mértékű megsokszorozása ellen, ahol erre szükség van. Ami engem aggaszt, az a nemzet erőforrásai elpazarlásának veszélye - helyesebben szólva, inkább azt szeretném biztosítani látni, hogy a rendelkezésre álló pénzüsszegeből a lehető legnagyobb

eredmények származzanak. A könyvtári szolgáltatások nem olcsók, különösen, ha olyan irányban fejlődnek, amelyre céloztam. Nekünk könyvtárocsoknak érett ítélettel kell rendelkezünk nemcsak közvetlen feladatainkat, hanem feladatainknak a nemzetgazdasággal fennálló kapcsolatait illetően is. Kérjük csak bátran elég pénzt olyan munkák elvégzésére, amelyeket lényegesnek tartunk: de éppen úgy ügyeljünk arra is, hogy ez a pénz ne menjen veszendőbe. Nem minden könyvtáros jó üzletember, pedig a könyvtári szolgáltatások költségei nemzeti szinten a gazdasági tényezők pontos megítélését és a rendelkezésre álló eszközök felhasználásának gondos megtervezését teszik szükségessé. Ezt nagyon szeretném hangsúlyozni Önök előtt. Sokszor elmondtam már, hogy az irodalom jelenlegi megnövekedett mennyisége és a könyvtárakkal szemben jelenleg támasztott igények fokozott volta következtében egyetlen könyvtár sem tekintheti magát teljes értékű intézménynek. Létfontosságú követelmény tehát, hogy a könyvtárak a lehető legátfogóbb könyvtári szolgálat megvalósítása érdekében összehangolják erőfeszítéseiket. Mindenesetre van némi kilátás rá, hogy ez megvalósulhat. A könyvtárosok jól szervezett közösséget alkotnak, egészben véve meglehetősen szabadelvű felfogást vallanak mesterségük gyakorlásáról és igen jól megértik a gondos tervezés és együttműködés szükségességét.

Miért van szükség a nagykönyvtárakra?

Ez a megállapítás több olyan megfontoláshoz vezet bennünket a nagy nemzeti könyvtárakkal kapcsolatban, amelyek - legalábbis számomra - döntően bizonyítják hogy ezek az intézmények minden ország folyamatos könyvtári munkájának fontos alkotórészei. Bevezetőül legyen szabad bevallanom, időnként komoly formában felmerült bennem a gondolat, vajon a nagy, általános gyűjtőkörű könyvtárak napja nem áldozott-e le, hiszen nem egyebek régi könyvek és folyóiratok raktárainál, és hogy a bibliográfiai és tájékoztató munka fő terhét nem kellene-e kisebb, jól szervezett szakkönyvtárakra átruházni? Rövid megfontolás is elég azonban ahhoz, hogy elűzzön minden ilyesfajta aggodalmat. Mert először is, a nemzeti könyvtár, - bár állománya egyes tudományterületeket illetően, különösen, amint már rámutattam, az alkalmazott tudományok területén távol van a tökéletestől, - mégis a köteles példányok letétje által, vétel, ajándékozás és csere útján a kiadványoknak olyan körét szerzi meg, - elsősorban egyetemek és tudományos intézmények kiadványait a világ minden részéből - amihez fogható sehol másutt az országban nem találhatunk. A kevéssé ismert nyelveken olyan könyveket és folyóiratokat szerez be, amelyek nincsenek meg más könyvtárakban és amelyek beszerzése másutt nem volna gazdaságos. A nemzeti könyvtár nyelvtudás szempontjából megfelelő személyzettel rendelkezik, ezen felül a külföldi intézmények is elismerik szerepét; ezek a körülmények biztosítják számára, hogy természetes tároló helye legyen a kevéssé ismert nyelveken írt, különféle tárgyú könyveknek. A nemzeti könyvtár a kormányok és kormánysszervek kiadványainak fő központja, vagy legalábbis annak kell lennie. Már csak gazdasági okokból is nyilvánvalóan lehetetlen lenne emelni tehát azoknak az intézményeknek a számát, amelyek az ilyen kiadványokat nagyobb mennyiségben gyűjtik; ennek folyamánaképpen jelentős katalogizálási és raktározási problémák is felmerülnének.

Van azonban még egy körülmény, amiről nem szabad megfeledkeznünk. A nemzeti könyvtár az egyetlen olyan könyvtár, amelynek kötelessége megtartani és meg-

örizni állományát. Nehéz lenne /ha nem lehetetlen/ ezt a felelősséget több intézmény között megosztanunk. De arról se feledkezzünk meg, hogy a nemzeti könyvtár gyakran az ország egyetlen olyan intézménye, amely részletes információt tud nyújtani sok ezer olyan tárgyra vonatkozóan, amelynek nincs szakkönyvtára.

Az említett anyag tehát a nemzeti könyvtárba folyamatosan áramlik s ott hatalmas gyűjtőmedencét alkot, amely készen áll arra, hogy lecsapolják. Órultság volna ezt nem a lehető legteljesebb mértékben kihasználni. A probléma, amint már jeleztem, az, hogyan lehet megtalálni a megfelelő eszközöket ennek a tartálynak hatékony lecsapolására, mégpedig úgy, hogy az megfeleljen a napi követelményeknek. A nagykönyvtáraknak szükségük van arra, hogy visszaszerezzék a szakemberek és a szakkönyvtárosok bizalmát, akiknek fő követelménye a könnyű és gyors hozzáférhetőség. Már korábban jeleztem, mi módon vélem ezt elérni.

A szakkönyvtárak könyvtárosai ismerjék a nagykönyvtárak állományát!

Egy pillanatig sem gondolok arra, hogy a nemzeti könyvtár helyettesítheti vagy pótolhatja a szakkönyvtárakat, vagy hogy olyan részletekbe menő munkával foglalkozhatik, ami a szakkönyvtárra jellemző. A nagykönyvtár még állománya decentralizálásával sem tarthat fenn olyan szoros napi kapcsolatot a használókkal mint a szakkönyvtár, amelynél ez a munka egyik fő sajátossága. Komolyan javaslom azonban: a szakkönyvtárosok tartsák olvasóik iránti kötelességüknek, hogy megismerkedjenek azzal az anyaggal, amely a nagy gyűjteményekben található. Ennek az állománynak nem kölcsönözhető volta /ahol ez a helyzet/ - tudom - komoly akadály; ez azonban nem befolyásolja a szakkönyvtáros oly irányú kötelezettségét, hogy meg kell keresnie annak útját-módját, miképpen segíthetné a könyvtár használóját munkája elvégzésében az összes szükséges forrás felkutatásával.

Most rátérek egy másik fontos szempontra. Ha a nemzeti könyvtár meg tudja szervezni munkáját úgy, hogy hatékonyan kiegészítheti vele a szakkönyvtárak szolgáltatásait, mit várhat ebben az esetben a nemzeti könyvtár a szakkönyvtárostól?

Először is a szakkönyvtárosnak tökéletesen tisztában kell lennie azzal, mi áll valamely tárgyra vonatkozóan azon a néha vázlatos anyagon felül rendelkezésre, ami saját polcain található; ha pedig szükségesnek mutatkozik, hajlandónak kell lennie arra is, hogy komoly munkát fordítson ennek felkutatására. Még ennél is fontosabb azonban, hogy kész legyen reális módon közeledni a könyvtári problémákhoz és ne zárkózzék elefántcsonttoronyba. Késznek kell lennie arra is, hogy közreműködjék a dokumentációs szolgálat általános megjavítására irányuló tervek végrehajtásában.

Lehetséges-e a helyzet javítása?

Engedjék meg, hogy elmondjam, miért vagyok optimista könyvtári szolgáltatásaink és könyvtárközi együttműködésünk nagymérvű megjavításának lehetőségeit illetően, akár szakkönyvtárakról, akár dokumentációs központokról, akár egyetemi könyvtárakról vagy általános könyvtárakról legyen is szó.

Legelőször is, ma ilyen vonatkozásban kedvezőbb a légkör, mint bármikor máskor azelőtt. Nemcsak arra gondolok, hogy a kormány tudatára ébredt, milyen fontos érdeke, hogy megfelelő műszaki, ipari és kereskedelmi könyvtári szolgál-

lattal rendelkeznek, hanem a könyvtárosok maguk is szélesebb körben foglalkoznak mindazzal, ami munkájukkal kapcsolatos: munkájuk kiterjedésével, határaival, lehetőségeivel. Egészen meglepő, mennyire méltányolják a nemzeti könyvtárak körében a szolgáltatások átszervezésének szükségességét, hogy ilymódon összhangba hozzák őket a korszerű követelményekkel és hogy csakugyan az egész alapot újból szemügyre vegyék, amelyen a nemzeti könyvtár eszméje nyugszik. Mélységes megértéssel találkozik ez a gondolat: valamennyi könyvtárfajta együttműködésére van szükség, ha a könyvtári és dokumentációs szolgáltatásokat a modern kor igényeinek megfelelően akarjuk kifejleszteni.

A British Museum új épülete lehetőséget nyújt majd a könyvtár korszerűsítésére, a könyvtári szolgáltatások kiszélesítésére.

Hogy fontosabb és gyakorlatibb pontra térjek át, tökéletesen új épületet szándékozunk emelni - amint Önök is tudják - a British Museum számára, a jelenlegivel szomszédos helyen. Ilymódon megvalósítható lenne az általam fentebb említett terv, feltéve, hogy elég okosak vagyunk ahhoz, hogy kihasználjuk ezt az alkalmat és előre tervezzünk. Végülis Panizzi 1850-es években ismertetett elgondolásai szolgáltak alapul a kimagasló könyvtári munka számára, ötven-hatvan évre előre. Személy szerint meg vagyok győződve róla, hogy az átszervezésre a lehető legjobbkor nyílik alkalom: olyan időben, amikor elgondolásainkat a jelen és a jövő sürgető követelményei készítetik szárnyalásra s amikor eszméink olyan formában valósulhatnak meg, amely feltehetően megfelel majd a kor követelményeinek. Az új, megfelelően tervezett épület olyan energiákat fog felszabadítani, amelyek jelenleg le vannak fojtva és el vannak nyomva.

Ha a színpad megfelelően van elrendezve, akkor a főszereplőknek /- ebben az esetben a Nemzeti Könyvtár különböző osztályai vezetőinek - / megfelelő térük lesz arra, hogy elgondolásaikat megvalósítsák és szorosabb együttműködést teremtsenek más könyvtárakban működő kollégáikkal. Nagyon sajnálatos, hogy az együttműködés jelenleg a British Museum dolgozói és más könyvtárak munkatársai között, - a bibliográfiai területtől eltekintve - nem elég szoros. Remélem ezzel kapcsolatban, hogy a decentralizáció mértéke, amelyet fentebb javasoltam, kollégáimat szorosabb kapcsolatba hozza a szakterületeken dolgozó többi kartársakkal.

Ez kívánatos, nemcsak általában, hanem azért is, mivel előre látom, hogy a könyvtár és a könyvtári dolgozók sokkal nagyobb szerepet fognak játszani a könyvtári szolgáltatások fejlesztésében, mégpedig nemcsak a British Museum személyzetének, hanem más könyvtárak munkatársainak erőfeszítésein alapuló szolgáltatások fejlesztésében is. Valójában még alig kezdtünk hozzá ahhoz a bibliográfiai munkához, melyre szükség volna ahhoz, hogy a ránk háruló tájékoztató munkát elvégezhessük. Az a szolgálat, melyet ellátunk, nevetségesen kevés ahhoz képest, amelyre szükség volna. Az elmúlt években történt némi kezdeményezés; ilyen például a British National Bibliography, a BUCOP /British Union-Catalogue of Periodicals/, a British Catalogue of Music, a Union Catalogue of Old Music, a B.N.B. kartoték-szolgálat /a British National Bibliography nyomtatott katalógus kartonjai/, és a British Museum katalógusának a jövő évben remélhetőleg meginduló új kiadása, hogy csak olyanokról tegyek említést, melyekkel magam is foglalkozom. Sok még a kiadatlan szolgálat a szakcatalogusok, szakbibliográfiai

ák, központi címjegyzékek, folyóirat-repertóriumok, a referáló szolgálatok összehangolása tekintetében, továbbá az állományunkban lévő szakfolyóiratok és mindenféle irodalom hiányainak pótlása terén. Olyan munka ez, amelyben a Nemzeti Könyvtár és más könyvtárak közösen vehetik ki részüket; remélem, hogy a szakkönyvtárak ilyen irányu erőfeszítéseit a tevékeny központi nemzeti könyvtár támogathatja és összehangolhatja majd.

Nehéz a szóbanforgó terveket annak látszata nélkül körvonalazni, hogy egyrészt minden bibliográfiai tevékenységet egy intézményben kívánok összpontosítani, másrészt valamennyi többi könyvtár tevékenységét elő kívánom irni. Pedig semmi since távolabb az igazságtól. Célom: szemügyre venni, milyen eszközök állnak rendelkezésünkre ahhoz, hogy azoknak az óriási bibliográfiai problémáknak megoldására, amelyekkel nekünk könyvtárosoknak meg kell birkóznunk, a British Museum könyvtárához hasonló nemzeti intézmény munkáját felhasználhassuk.

Az országban legalább ezer helyen folyik értékes bibliográfiai és dokumentációs tevékenység. Ugyanazt a munkát gyakran egyidőben különböző intézmények is elvégzik. Az ASLIB nagyszerű feladatot oldott meg azzal, hogy találkozóhelyet nyújtott az elgondolások és módszerek megvitatására, és hogy elősegíti a szakkönyvtárak munkáját. Nem rendelkezik azonban olyan átfogó tervek készítésének eszközeivel, amelyeknek segítségével különféle erőfeszítéseink az egész ország bibliográfiai szolgálatának megjavítása érdekében összehangolhatók. Azt hiszem, olyan feladat ez, amely a nemzeti könyvtár, vagy ha több is van, akkor a nemzeti könyvtárak vállaira volna helyezhető."

Eredeti cím: The contribution of the national library to the modern outlook in library services.

Megjelent: Aslib Proceedings, 10.vol. 1958. 11.no. 267-275.p.

OSzK.ford.sz.: 2125.